

Остапчук И.И.

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

НЕВЕРБАЛЬНОЕ ВЫРАЖЕНИЕ ТРОПОВ В АНГЛИЙСКОЙ РЕКЛАМЕ**Аннотация**

В статье представлен краткий обзор невербального выражения переносного значения рекламных объявлений. Определены когнитивные и речевые характеристики рекламы. Среди актуальных тактик моделирования рекламы является использование тропов (метафора, метонимия, эвфемизм/дисфемизм, перифраз). Внимание уделено невербальному фигуративному значению политической, социальной и коммерческой рекламы. Представлен анализ метафорического процесса в рекламной статье, объявлении и короткой рекламе.

Ключевые слова: реклама, тропы, невербальная метафора, метонимия, перифраз, эвфемизм.

Ostapchuk I.I.

Ivan Franko National University of Lviv

NON VERBAL EXPRESSION OF THE TROPES IN ENGLISH ADVERTISEMENT**Summary**

The article provides a brief overview of nonverbal expression of figurative meaning of the advertisements. Cognitive and linguistic characteristics of advertising are defined. Among the most actual tactics of advert modeling is the use of tropes (metaphor, metonymy, euphemism/dysphemism, paraphrase). The attention is paid to nonverbal figurative meaning of political, social and commercial advertising. The analysis of metaphoric process in the advertising articles, announcements and brief advertising is given.

Keywords: advertising, tropes, nonverbal metaphor, metonymy, paraphrase, euphemism.

УДК 431.65

КОНСТИТУТИВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ НАУКОВОГО ДИСКУРСУ**Рожков Ю.Г.**

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Визначено, що в поняття «науково-технічний текст» це сукупність текстів, об'єднаних на основі таких змістовних ознак як 1) *передача наукових і теоретичних положень*, 2) *наукова і технічна інформація*, 3) *навчальний матеріал та інше*. На погляд авторів далеко не всі з цих ознак можна вважати визначальними для наукового дискурсу. Автором зроблено висновок, що діалогічність наукового викладу забезпечується присутністю в ньому предмету судження – наукової проблеми або технічної задачі, яка дозволяє продукувати в ній пряму референцію і задавати участь адресату в її «переміні» – розвитку і прогресії судження.

Ключові слова: дискурс, науковий текст, технічна інформація.

Актуальність дослідження виражається в тому, що в наші дні не існує однозначного дослідження конститутивних характеристик наукового дискурсу, в нашій роботі ми намагатимось проаналізувати всі аспекти цього питання.

Мета дослідження – виявити особливості конститутивних характеристик наукового дискурсу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості конститутивних характеристик наукового дискурсу в останні десятиліття інтенсивно розроблялися на матеріалі різних мов як вітчизняними мовознавцями (Е. Г. Різель, М. П. Кульгав, С. Д. Береснев, Є. С. Троянська, Н. М. Разінкіна, М. М. Кожина, О. Д. Митрофанова, О. О. Лаптева та ін), так і зарубіжними лінгвістами (Р. Глейзер, Л. Фляйшер).

Виклад основного матеріалу. Оскільки ми маємо побудувати модель тексту в процесі

його реалізації, наукового дискурсу, характерні ознаки наукових текстів необхідно виявляти з дискурсивних позицій, тобто з урахуванням характеристик учасників спілкування і комунікативної ситуації. Виходячи з положення системності дискурсу в цілому, можна уявити що науковий тип дискурсу являється структурним елементом загальної системи і має свої конститутивні, сестемотворні ознаки, які відрізняють його від інших типів дискурсу.

В відповідності з класифікацією наведеною вище на першому етапі в залежності від відношень між учасниками комунікації, дискурс ділиться на дві основні групи: інституціональну і особистісну. Науковий дискурс вважається одним з видів інституціонального спілкування. На відміну від особистісно-орієнтованого тексту, який проявляється на скороченій дистанції, інституці-

ональне спілкування взагалі і наукове здійснюється в соціально-фіксованій сфері, в суспільних інститутах. Однак слід визнати, що на практиці важко зустріти інституціональний дискурс або особистісний дискурс в «чистому» вигляді. Реальне живе спілкування являється складним і «поліфонічним» явищем, тому подібне розгалуження доволі умовне. Науковий дискурс займає особливе місце між скороченою і фіксованою дистанціями спілкування. Навіть якщо, більшість наукових текстів створюється і втілюється в соціально-фіксованій ситуації, легко можна уявити собі двох вчених, які обговорюють наукову проблему в неформальній обстановці. Зниження дистанції спілкування не заважає тексту який виникає в подібній ситуації залишатися науковим.

Наша позиція в даному випадку така: ми визнаємо за науковим дискурсом інституціональний статус, однак опозиція формальність\особистість в наукових текстах виражена не так явно, як в інших типах дискурсу. Науковий дискурс має інші категоріальні ознаки, які виділяють його з загальної системи. Такими конститутивними ознаками можна вважати особливу ціль (проблематику), визначені характеристики типових учасників і спосіб реалізації.

Ціль – вирішення наукової проблеми.

Традиційно прийнято включати в поняття «науково-технічний текст» сукупність текстів, об'єднаних на основі таких змістовних ознак як 1) *передача наукових і теоретичних положень*, 2) *наукова і технічна інформація*, 3) *навчальний матеріал та інше* [1, с. 8-9]. Але на наш погляд далеко не всі з цих ознак можна вважати визначальними для наукового дискурсу. Так, передача інформації є задачею іншого типу дискурсу, мас медіа, навіть якщо ця інформація носить науковий характер. А такі матеріали як навчальний посібник, методична розробка тісно пов'язані з виконанням дискурсу педагогічного. Лекція яку зазвичай прийнято розглядати як ситуацію наукового спілкування, відрізняється від уроку тільки тим що її зміст носить більш глибокий характер наукового типу, однак і учасники спілкування (професор-студенти), і його місце аудиторія, і обставини в яких лекція проходить, аналогічне цим же ознакам педагогічного дискурсу.

Подібна плутанина свідчить про відсутність чіткого визначення цілей, прагнучи до досягнення яких автор створює науковий текст. Не викликає сумніву, що ціллю створення дискурсу даного типу являється пізнання об'єктивної природи навколишнього світу, не залежного від дослідника. Виходячи з цієї цілі формується проблематика наукового дискурсу: вирішення наукової проблеми. Саме так можна сформулювати одну із конститутивних ознак дискурсу даного типу. Наукові проблеми діляться на 1) *теоретичні* і 2) *прикладні*, але і те і інше зберігають свій науковий характер. Очевидно, що на шляху досягнення даної цілі в різних текстах будуть різноманітними, так як безкінечно різноманітними можуть бути конкретні задачі, які ставить перед собою автор, але сама наявність даної перспективної цілі в будь яких проявах науково-технічного дискурсу зберігається.

З цих позицій легко відділити від власне наукового дискурсу тексти іншого типу які мають

деякі загальні властивості, так як вони мають іншу проблематику. Наприклад, якщо ціллю створення тексту являється навчати (лекція), зацікавити (науково-популярна стаття) адресата або зареєструвати патент, винахід, то текст, створений з цією ціллю, не може вважатися повністю науковим, він з може бути віднесений відповідно до педагогічного, рекламного або ділового дискурсу. Ці тексти можна було б назвати «пограничними» так як вони володіють ознаками дискурсу різних типів завдяки тому, що границі між останніми доволі умовні і взаємопроникні. Такі тексти безумовно представляють більший інтерес для дослідження, але підхід до їх вивчення повинен відрізнятися від підходу до розгляду текстів наукового або технічного змісту.

Таким чином, виходячи з особливої проблематики наукових текстів, можна стверджувати, що до наукового дискурсу відносяться тільки тексти ціллю створення яких являється вирішення проблеми наукової як практичної так і теоретичної.

Форма існування – діалог

Діалогічність наукового викладу забезпечується присутністю в ньому предмету судження – наукової проблеми або технічної задачі, яка дозволяє продукувати в ній пряму референцію і задавати участь адресату в її «переміні» – розвитку і прогресії судження. Тому автор апелює до ментального світу адресата, до його уяви, спонукає до миттєвих операцій, і втягує в логічну дію.

Діалогічність мови в науковому дискурсі проявляється найбільш яскраво, тому формою існування наукового дискурсу ми вважаємо діалог, але діалог особливого роду, діалог розширеного трактування. Наукова проблема в будь-якій галузі знання може формалізуватися тільки в творчій взаємодії різноманітних шкіл, підходів концепцій, звісно, іншим виявиться часовий масштаб, розширенням – зміст поняття «учасник діалогу», стає вкрай різноманітним, але його функції і характер протікання зберігаються.

Повністю розділяючи бачення Л.В. Славгородської [2, с. 16-33] ми вважаємо, що в різних умовах реалізації наукового дискурсу науковий діалог буде мати свої особливі характеристики і пропонуємо виділити: 1) *пізнавальний(творчий діалог)*, який включає офіційну і неофіційну різноманітності; 2) *наукова дискусія*.

1. А. Неофіційний, пізнавальний (творчий) діалог в чистому вигляді зустрічається доволі рідко. Частіше всього він має місце в особистісному спілкуванні вчених які вирішують загальні проблеми. Тому такий діалог здається практично недоступним для дослідника-лінгвіста. Приклад такого діалогу приводить в своїй роботі М.С. Глазман: «Бору завжди потрібна була людина з якою він міг би обговорювати проблеми. Ця свого роду жива дека була необхідною перед посилкою для роботи, була засобом перевірки сили аргументів» [3, с. 99]. Характерно, що саме в ході бесіди Бору вдалося знайти найбільш вдале формулювання власної думки.

Характер творчого діалогу в значній мірі носить і ділове спілкування в ході сумісної роботи того чи іншого колективу.

1. Офіційне наукове спілкування зазвичай відрізняється від неофіційного тим що на публічний осуд виносяться не початкові данні, не

припущення і гіпотези, а готові результати дослідження. Проблемна ситуація виникає, як правило, за рахунок їх неспівпадання – повного або часткового. Це робить діалогічну ситуацію ще складнішою, для якої кінцеві результати наукової роботи являються відправною точкою діалогу, а її результатом – в усякому разі – створення єдиного внутрішнього тексту.

В офіційному різновиді творчого (пізнавального) діалогу за репліками кожного з учасників стоїть ціла низка положень та даних. Таким чином кожен з них вступає в діалог, маючи свій власний готовий текст, так що діалог в даному випадку стає діалогом текстів, часто не озвучених.

2. Науковий спір як різновидність наукового діалогу проявляється тоді коли його учасники прагнуть не стільки до створення загального тексту, скільки до верифікації власного, створеного задалегідь. Спір це «боротьба двох протиставлених одна одній думок з ціллю встановлення помилковості одного з них в істинності (або переконливості) іншого». Під терміном науковий спір, ми розуміємо полемічно направлений діалог, який прагне до створення єдиного тексту. Саме такий спір мав на увазі А.А. Любищев, коли писав: «Я... для продуктивного і цікавого спору вважаю необхідним, крім загальної культурності наступні умови: 1) спільні інтереси; 2) важливі спірні проблеми в сфері цих спільних інтересів; 3) різноманітність поглядів диспутантів до цих проблем; 4) наявність «шуканості» в області даних проблем, інакше кажучи, щоб не було твердої впевненості в правильності і закінченості намічених рішень» [4, с. 168].

Завершенням даної форми наукового діалогу стає вже не аби-яке позитивне рішення, як в випадку пізнавального діалогу, а в виявленні тієї різниці, котра існує в поглядах усіх диспутантів. Частіше всього в проблемному науковому спорі жодна з сторін не визнає себе поверженою, переконаною, кожна продовжує відстоювати дорогі для неї ідеї. Але виграші часто залишається «третьою стороною» – наукова спілка в цілому. Люди які приймають участь в дискурсі не володіють такою творчою свободою як зацікавлений слухач, тому він може повніше використовувати для отримання інформації контекст самого діалогу, скриті в ньому змістові взаємозв'язки. Частіше всього саме третій «пасивний учасник» спору, вступаючи в нього «зі сторони», може побачити можливість суміщення різних точок зору на проблему, зробити необхідний висновок з не співпадаючих суджень.

Звісно, що обидві форми наукового діалогу напевно чи існують ізольовано одне від одного. Структура сучасного наукового дискурсу, як правило, поєднує в собі дві моделі: спору та пізнавального діалогу, – більше або менше наближаючись до одного з них. Абсолютної протилежності між цими двома формами не існує. Але якщо діалог повністю втрачає свій пізнавальний, творчий характер, перевтілюючись в «спір заради перемоги», він тим самим перестає виконувати і свої комунікативні функції в сфері науки, тобто перестає бути науковим діалогом, а значить, більше не являється частиною наукового дискурсу. Те ж саме трапляється і в випадку, коли науковий текст повністю втрачає свої полемічні властивості. Якщо немає

спору, а є лише пояснення або простий виклад фактів, це говорить про проникнення в науковий текст елементів відповідно педагогічного дискурсу або дискурсу мас медіа.

Підбиваючи підсумок сказаному, відмітимо, що одним з конститутивних ознак і основним способом втілення наукового дискурсу ми вважаємо полемічний діалог вчених, які відстоюють свою точку зору на наукову проблему. Спілкування такого роду може реалізовуватися в різних жанрах, здійснюватися в усній або писемній формі, можливо бути розтягнутими в часі або протікати одномоментно, його обставини можуть бути різними, однак полемічне начало обов'язково повинне бути присутнім в усіх наукових текстах. При відсутності елемента полеміки текст не буде відповідати вимогам пред'явленим до наукового дискурсу, так як саме в процесі обговорення проблеми народжується істина, а максимальне наближення до істини являється ціллю будь-якої науки.

Статусна рівність учасників.

Вивчаючи учасників наукового дискурсу, їх можна традиційно протиставити по особистісним або соціально-рольовим характеристикам. Однак, подібне протиставлення не являється визначальною, необхідною умовою виникнення наукових текстів. Більше того саме відсутність статусних розрізень слідує вважати конститутивною ознакою наукового дискурсу. Оскільки ціллю наукового дискурсу – внести вклад в наукову (дисциплінарну) картину світу, звісно, що адресат – не просто читач, слухач спостерігач, але і партнер, і однопартнер. Науковому спілкуванню не менше, ніж будь-якому іншому, потрібне взаєморозуміння. Але поміж постулатів мовного спілкування науковий виклад, підпорядковується ще і своїм власним, зміст яких – говорити з адресатом на рівних. Тому третьою конститутивною категорією дискурсу ми вважаємо рівноправ'я його учасників.

Якщо прийняти точку зору, що змістовим ядром наукового спілкування є творчий діалог, то доведеться визнати і те що його учасники не можуть залежати один від одного, адже подібний діалог можливий тільки між рівними. В науковому дискурсі немає агента або клієнта, вчителя або учня, начальника і підопічного, тут є особистості, які володіють певним рівнем фонових знань, які мають індивідуальний набір особистісних характеристик, які виконують різні функції ситуативного характеру, але їх статус повинен бути рівним або приблизно рівним. Не випадково в академічній традиції прижилось звертання «колего» (від лат. Col legre – разом читаючий), адже під час обговорення наукової проблеми зникає різниця статусів комунікантів яка безумовно проявляється в інших комунікативних ситуаціях з тими ж учасниками.

Принцип статусного рівноправ'я учасників повинен обов'язково бути в усіх проявах наукового дискурсу. Як тільки виникає відхилення від такого принципу, виникає накладення на науковий дискурс характеристик дискурсу іншого виду, що зразу ставить під сумнів питання приналежності даного тексту до наукового дискурсу. Скажімо, якщо при спілкуванні двох вчених виникає протиставлення начальник-підопічний, це свідчить про прояв в даній ситуації ознак діалогового дискурсу.

Висновки з проведеного дослідження та подальші перспективи. Таким чином можна стверджувати, що науковим вважається дискурс, який задовольняє три основні критерії: його проблематикою повинне бути вивчення навколишнього світу, статус його учасників повинен бути рівним, а спосіб його реалізації повинен бути творчим діалогом в самому широкому сенсі слова. Саме ці ознаки дають мож-

ливість виділити науковий дискурс з загальної системи і відрізнити його від інших типів дискурсу. Будь – яке ухилення від цих основних ознак свідчить про утворення в тексті характеристик дискурсу іншого типу і, відповідно, про відхилення даного твору від ідеальної моделі наукового тексту, від центра в сторону периферії або про утворення перехідних проміжних форм дискурсу.

Список літератури:

1. Разинкина Н. М. О преломлении эмоциональных явлений в стиле научной прозы // Особенности языка научной литературы. – М., «Наука», 1965, с. 38-52.
2. Славгородская Л. В. Взаимодействие устной и письменной речи в сфере научного знания // Научная литература. Язык, стиль, жанры, с. 16-33.
3. Глазман М. С. Научное и художественное мышление. – М., 1973. с. 99.
4. Логика. Под ред. В. И. Кириллова. – М., 1966. – С. 168.

Рожков Ю.Г.

Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины

КОНСТИТУТИВНЫЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ НАУЧНОГО ДИСКУРСА

Аннотация

Определено, что понятие «научно-технический текст» это совокупность текстов, объединённых на основе таких содержательных признаков как: 1) *передача научных и теоретических положений*, 2) *научная и техническая информация*, 3) *научный материал и т.д.* С точки зрения авторов далеко не все с этих признаков можно считать определяющими для научного дискурса. Автором было сделано вывод, что диалогичность научного изложения обеспечивается присутствием в нем предмета суждения – научной проблемы или технической задачи, которая даёт возможность продуцировать в ней прямую референцию и задавать адресату в её «перемене» – развитию и прогрессии суждения.

Ключевые слова: дискурс, научный текст, техническая информация.

Rozhkov Yu.G.

National University of Life and Environmental Sciences

CONSTITUTIVE CHARACTERISTICS OF SCIENTIFIC DISCOURSE

Summary

It was established that the term «scientific and technical text» is a combination of texts combined on basis of such attributes as: 1) *transition of scientific and theoretical regulations*, 2) *scientific and technical information*, 3) *scientific material etc.* From the author's point of view only few of these attributes may be considered distinctive for scientific discourse. Author made a conclusion that dialogueness of scientific narration is provided by the presence of subject of judgment (scientific problem or technical task which gives the possibility to produce direct reference) in it.

Keywords: discourse, scientific text, technical information.